

Yttrande

Nätverket Nej till Uranbrytning i Västerbotten

Fennovoima Ab:s program för miljökonsekvensbedömning (MKB) av anläggning för hantering och geologisk slutförvaring av använt kärnbränsle

Ärendenummer: NV-05023-16

Nätverket Nej till Uranbrytning i Västerbotten vill yttra sig i rubricerat ärende enligt Esbo-konventionen för gränsöverskridande miljöpåverkan. Vi har tagit del av bolagets föreslagna program och har följande synpunkter att framföra:

Radioaktivt avfall i Bottenviksområdet förtar dess attraktionskraft

Bottenvikens kust- och skärgårdsområden har en attraktionskraft som gynnar angränsande samhällens utveckling och befolkningstillväxt. Det gäller inte minst Umeregionen. Umeå kommun har antagit målsättningen om en befolkningsökning till 200 000 invånare år 2050. Kommunen har attraktiva områden att erbjuda för bebyggelse i kustbandet och attraktiva besöksmål finns bland andra på Holmöarna, Täfteå skärgård, Holmsund-Obbola samt Norrbyskärs. Holmöns marker utgör även ett betydelsefullt vinterbete för renskötseln. Dessa områden skulle förlora i betydelse som livsmiljöer i fall den nukleära koloniseringen i form av ett avfallslager för kärnkraft skulle bli verklighet. Det skiljer bara 15-20 mil öppet vatten mellan Hanhikiviudden och södra Västerbottens kust- och skärgårdsområden. Denna närhet skulle onekligen medföra konsekvenser för kommuner, näringsliv och enskilda. Den osäkerhet som råder kring det radioaktiva projektet skulle även skapa en oro med menligt inverkan på människors hälsa. Att mobilisera motstånd mot de planer Fennovoima presenterar vid Bottenviken skapar däremot hopp och mänsklig gemenskap. I programmet måste de psykosociala och miljömedicinska konsekvenserna belysas på ett helt annat sätt än föreliggande förslag.

KBS-3- metoden är starkt ifrågasatt

Det finns en uttalad vetenskaplig kritik mot KBS-3-metoden, som föreslås i Fennovoimas program. I Finland är metoden redan godkänd. Den är dock inte godkänd i Sverige. KBS-3-metoden har mött mycket omfattande kritik från både forskare och miljöorganisationer. Forskningsresultat, bland annat från KTH i Stockholm, visar att metoden har sådana brister i utformning och konstruktion, att den inte håller den täthet som krävs för en acceptabel långtidsförvaring. Tekniken har en svaghet med förvaring i kopparkapslar. Dessa riskerar att korrodera och läcka ut radioaktivitet till omgivande grundvatten betydligt snabbare än de minst 100 000 år som tros behövas för skydd av människor och övriga organismer från strålningsskador.

Lokaliseringsutredningen är bristfällig

I Fennovoimas program för miljökonsekvensbeskrivning föreslås endast två platser för slutförvar: en i Pyhäjoki och den andra i Euraåminne kommun. Att så begränsa urvalet av lokaliseringar kan bara tolkas som att berggrundens kvalitet/lämplighet fått stå tillbaka för annat. Det kan gälla vad som ansetts vara politiskt möjligt att genomdriva. Om slutförvarets långsiktiga säkerhet vore av högsta prioritet, borde en jämförande studie ha gjorts av ett större urval platser. Alternativens geologiska och säkerhetsmässiga förutsättningar måste analyseras förutsättningslöst och bedömas var för sig så att valet av plats för slutförvaret blir det bästa möjliga.

Pyhäjoki kommun har motsatt sig ett slutförvar

Pyhäjokis kommunledning har uttalat att den, trots att den tidigare sagt ja till kärnkraftverket, inte vill att Fennovoimas högaktiva kärnbränsleavfall – mellan 1200 och 1800 uranton - ska grävas ner i deras hembygd. Man föreslår istället att avfallet sänds till bolaget Posivas slutförvarsgrotta, Onkalo, i Euraåminne kommun. De kommunala beslutsfattarna i Pyhäjoki vill ha ett kärnkraftverk, men inte ge plats för dess långvarigt radioaktiva avfall.

Fennovoimas agerande gör det ifrågasatt för byggnadstillstånd

Fennovoima och deltagande underentreprenör från Rosatom har på plats hittills uppvisat en säkerhets- och verksamhetskultur med allvarliga brister. Det meddelades i augusti 2016 av finska Strålsäkerhetscentralen, Stuk. Myndigheten fick medhåll av Finlands näringsminister. Stuk uttryckte även oro för om det finns tillräckligt med kompetens i kärnkraftsteknik inom ledningen byggnadsprojektet. Tillstånd för radioaktiv verksamhet får bara ges till aktörer som inger förtroende och har ett seriöst förhållningssätt till sina planer. Fennovoimas ljusskygga turer genom åren och inte minst den kraftiga kritik som bolaget fått under hösten, har gjort att Fennovoima Ab är ifrågasatt som lämplig verksamhetsutövare. Frågan gäller om bolaget över huvud taget kan uppfylla de krav som ställs för att beviljas byggnadstillstånd till ett kärnkraftverk.

Planerad slutförvaring strider mot Euroatomförordningen

Bolaget har ännu inte visat hur övervakning ska kunna ske av det radioaktiva avfallet efter tillslutning av slutförvaret. Det verkar därför som Finland inte bryr sig om de krav slutförvaringens utformning som ställs av EU. Enligt Euroatomförordningen krävs att övervakning och kontroll av kärnämnen ska kunna ske så länge de är ”återvinningsbara”, vilket de måste anses vara eftersom de göms i slutförvar enligt KBS-metoden.

Nukleära slutförvaring - ett företag med oacceptabla risker

Klimatförändringarna ger helt nya grundförutsättningar för ekologi, ekonomi och sociala strukturer. Vi har gått in i ett historiskt sett helt okänt läge, av många beskrivet som en ny geologisk era – Antropocen. Mänskligheten riskerar, enligt FN:s klimatpanel IPCC, att drabbas av extrema väderförhållanden, svårigheter med livsmedels- och vattenförsörjning, ökat antal våldsamma konflikter, mer ekonomisk och social oro mm., mm. Framtiden är en värld i kraftig förändring, och vi måste för att minimera riskerna bygga mycket robusta och stabila samhällsfunktioner, inte minst vad gäller sättet att framställa energi.

Satsningar på atomenergi blockerar satsningar på förnybar energi

I denna turbulenta tid har kärnkraften ingen plats, då den är - oerhört sårbar, tar lång tid att bygga, är mycket teknik- och kapitalintensiv, och därmed försinkar och tränger undan den nödvändiga omställning som snabbt måste ske, bort från fossil energi till långsiktigt hållbara och förnybara energisystem. Förnybar, flexibel energiproduktion passar väl in i en modern energimix i Europas allt mer sammanlänkade elnät, medan den stelbenta och otidsenliga kärnkraften fungerar som stoppkloss.

Bolagets planer är ohållbara och onödiga

Planerat slutförvar av använt kärnbränsle i Pyhäjoki eller Eurajoki/Euraåminne kommun vid Bottenviken respektive Bottenhavet framstår som en både ohållbar och onödig lösning. Skälet är att det idag finns alternativ till den nukleära tekniken som både är smartare och bättre på flera sätt. Bästa tillgängliga och beprövade teknik (BAT) finns för elproduktion. Dessa energislag är tillnärmelsevis inte så resurskrävande eller beroende ändliga mineraltillgångar som kärnkraft. De har dessutom ingen koppling till massförstörelsevapen som kärnvapen och uranbomber. Alternativen med förnybara energikällor innebär mindre skadlig klimatpåverkan. Det visar oberoende forskning om olika metoder för elframställning och deras utsläpp av växthusgaser och bidrag till global uppvärmning sett från "vaggan till graven" eller ur deras livscykelperspektiv. Med de förnybara energislagen (sol, vind, våg, vatten och biobränslen) undviks de värsta av miljöfarliga verksamheter, som uranbrytning samt hantering och förvaring av radioaktivt avfall i evinnerliga tider. Bottenviken är ett gemensamt innanhav för Sverige och Finland. Bägge länderna ingår även i en gemensam nordisk elmarknad med möjligheter för ökade elleveranser som skulle kunna eliminera behovet av ytterligare finsk kärnkraft.

Bolagets planer är oförenliga med samhällets helhetsintresse Det kommunala och medborgerliga motstånd som finns mot inkapsling och slutförvar av använt kärnbränsle för eviga tider visar att uppförandet av denna kärnanläggning inte är förenlig samhällets helhetsintresse - en förutsättning för regeringens godkännande. Det innebär även att något tillstånd till kärnkraftverket inte kan bli aktuellt. Fennovoima kan skrinlägga sitt hela sitt radioaktiva experiment vid Bottenviken. Bottenviken har mycket högre värden för samhället än att exploateras som kylvatten och bassäng för utsläpp från atomreaktorer. Det är helt oförsvarligt att lägga ansvar på kommande generationer för det radioaktiva och livsfarliga avfallet under hundratusentals år framåt bara för att tillgodose en nukleär industris kolonisering av Bottenviken under några få generationer. Den radioaktiva etableringen på finska sidan Bottenviken innebär en nukleär kolonisering av både rum och tid. För radioaktivitetens spridning begränsas varken av nationsgränser eller till årtal. Det har vi redan lärt av historien. De samhälleliga skälen är tillräckliga för att inte godkänna bolagets förslag till MKB för en nukleär anläggning vid Pyhäjoki/Euraåminne.

Utökad utvinning av atomenergi är sker utan kommande generationers samtycke

Kärnkraftens etiska dilemma är i dagens kortsiktiga samhällsdebatt närmast en ickefråga, men inte desto mindre helt fundamental: med vilken rätt tar vi oss friheten att producera kärnenergi

för eget bruk och lämpar över det radioaktiva avfallet och kostnaderna på våra barn och barnbarn? Är det inte orimligt att vi utsätter kommande generationer och framtida natur för de risker, idag kända såväl som ännu inte kartlagda, som följer med kärnkraft? Kärnenergikedjans långsiktiga miljö- och hälsokonsekvenser är oöverblickbara - från smutsig uranbrytning och riskabel kärnenergiproduktion, till slutförvar i 100 000 år – vilket gör energislaget helt oacceptabelt ur etisk synvinkel.

En kärnanläggning vid Pyhäjoki rubbar den ekologiska balansen i Bottenviken

Marin forskning vid bland annat Umeå Universitet visar att Bottenvikens ekosystem redan är hårt belastat. Detta havsområde är det nordligaste i Östersjön och utgör även ett innanhav i Arktis. Bottenviken är därför det mest utsatta för den globala uppvärmningens effekter. Enligt Arktiskt Centrum utgör Arktis och därmed Bottenviken en indikator på pågående globala klimatförändringar. Klimatprognoser visar entydigt på tilltagande nederbörds mängder och atmosfäriskt nedfall över Bottenviken och dess avrinningsområde. Det innebär ökad tillförsel av grumlande material och miljögifter till Bottenvikens vattensystem. Det svenska kustområdet är särskilt utsatt för utsläpp från den finska sidan Bottenviken eftersom rådande havsströmmar går i motsols riktning från öster mot väster. Bottenviken har dessutom en än mer begränsad vattenomsättning än övriga Östersjön. Dessutom förekommer vintertid bildning av drivis som av vindar packas till höjder upp mot 11 m. De tornande ismassorna driver mot land med väldig kraft och kan som "frusna tsunamis" skada byggnader och anläggningar vid stränder. Dessa förhållanden är inte tillräckligt beaktade av bolaget. De risker som skulle tillkomma med en långtidslagring av atomsopor vid Bottenviken vore helt oacceptabla. De skulle försämra livskvaliteten för samhällen och medborgare på bägge sidor samt medföra påtagliga försämringar av Bottenvikens vattenkvalitet. Det vore inte förenligt med EU:s Vattendirektiv eller förbudet mot försämringar enligt Weserdomen.

Kompetens vid vår regionala miljömyndighet, Länsstyrelsen Västerbotten, har uttalat sig kritiskt över bolagets planer på en nukleär etablering på andra sidan Bottenviken. Om dessa förverkligades och togs i drift så skulle det innebära en betydande påverkan på innanhavets ekosystem. Varmvattenutsläppen skulle hämma fiskbestånds vandringsmöjligheter. Samhället satsar idag stora resurser på projekt för att förbättra fiskbeståndens vandringsmöjligheter inom Bottenvikens avrinningsområden. De nukleära planerna i norra Österbotten innebär att dessa förbättringsåtgärder i vatten motverkas.

Folkligt motstånd mot slutförvar av radioaktivt kärnavfall vid Bottenviken

Pyhäjokis kommunledning har redan sagt nej till Fennovoimas lokala avfallsplaner i Sydänneva. Något byggnadstillstånd till det planerade kärnkraftverket skulle därmed inte vara möjligt enligt finska kärntekniklagen. I Västerbotten finns sedan tidigare ett starkt motstånd mot lagring av atomsopor. Föreslagna platser i kommunerna Malå och Storuman gjorde att kommuninvånarna sade nej till högriskprojekten i lokala folkomröstningar. Den svenska opinionen mot planerad kärnkraft i Pyhäjoki är ännu större. Minst tolv kommuner i norra Sverige - med en befolkning på tillsammans ca 400 000 invånare - har på olika sätt sagt nej till Fennovoimas planer. Både Malå och Storumans kommun ligger bägge inom Bottenvikens avrinningsområde. Enligt Energikontoret för Norr- och Västerbotten finns en möjlig potential

med en kombination av energibesparande teknik samt förnybara energikällor som helt skulle eliminera behovet av ett kärnkraftverk med avfallslager vid Bottenviken.

Atomkraftindustrins expansion vid Bottenviken förstärker spänningarna i Östersjöområdet

Att etablera nukleära anläggningar (atomkraftverk, mellanlager samt slutförvar av radioaktivt avfall) vid Bottenviken är ur säkerhetssynpunkt helt förkastligt med tanke på tilltagande spänningarna mellan stormakterna över Arktis och hela Östersjön. Avgörande funktioner för en kärnanläggnings säkerhet, som strömförsörjning och kylning, kan numera lätt slås ut via digitala intrång/fjärrstyrda cyberattacker. Det visar på den radioaktiva teknikens utsatthet. I miljöprövningen av planerat slutförvar måste därför försiktighetsprincipen tillämpas. Bolagets ansökan om slutförvar måste därför avslås och därmed kan inte byggnadstillståndet för kärnkraftverket vid Pyhäjoki beviljas.

Nätverket Nej till Uranbrytning i Västerbotten

Erik Danielsson

erdanielsson@gmail.com

Ostkroken 136

906 26 Umeå